

Kakor da oblikuje predmete in ljudi, ki jih pozna iz življenja samega, tako trdno so postavljeni na zemeljska — ali nebeška tla, kar otipljivo telesni in polni težnosti so. Še bolj je pa ilustrator samosvoj v dojemanju podanega. Ni ne sodnik, ne kritik, le objektivni poročevalec — predvsem pa srčno dober človek, ki gleda na vso to široko razgrnjeno revščino s sočutnim očesom usmiljenega bližnjika. Zato so njegovi lesorezi brez tendenčnosti, brez socialne programatičnosti, zlasti brez jedkosti in ostrine. Skoro do sentimentalnosti gre njegovo čustveno poglobljanje v žalostno usodo ljudi, ki o njih piše ta knjiga.

Sedej je v bistvu nežen, skoro plah in prirodno preprost ter v ti iskreni naivnosti res sugestiven. Udarnosti njegovo delo ne pozna, ker je vselej v njem ves sam, z vso svojo simpatijo na strani zatiranih. Ni ne upornik — klicar množic, kot recimo Masereel, nima prav nič Groszovega satiričnega žela, niti tragične veličine Käthe Kollwitzeve, da niti ne mislimo na politično tendenčnost kakega Rivere. Preko vsega njegovega dela je razgrnjena globoko osebno občutena melanholija, ki prehaja ponekod že skoro v resignacijo. Zato so tudi tod najboljši listi, kjer upodablja prizore, ki mu nudijo priliko podati svoje bistvo kar najbolj neovirano. To so na primer Križani (tudi ikonografsko zanimiva rešitev), Bog in mesec, Pometač v predmestju, Rudar pripoveduje, Odhod rudarjev v jamo ali Trinajstič. Ti listi in še nekaj drugih so kakor čisto realistično upodobljeni doživljaji neke zelo trezne pravljčnosti. Zlasti prvi je izvirno in močno delo, kakor so tudi še nekateri prizori oblikovno in miselno polno zajeti. So pa tudi posamezni, ki se zde le bolj slučajno dodani, kjer čutiš že malce šablone, ki grozi ponekod zatemniti neposredno svežost.

Kjer ustvarja Sedej popolnoma svobodno in se da voditi le domišljiji, je učinek močan in prepričevalen. Njegovo bistvo je na dnu izrazito idealistično. Gre mu le za čustveni izraz, samo zanj — formalist ni. To gre tako daleč, da mu je ubran izraz nad oblikovno gladkost in učinkovito kretnjo. Tako se zde tudi izmed teh lesorezov mnogi kar težki, skoro okorni. Videti je, da se naporno bori za pravilen izraz in da je umetnik mnogo studiral.

Ta zbirka dvajsetih lesorezov kaže, da se Sedej pogloblja, da postaja vse bolj samosvoj in zaokrožen umetniški pojav. Zdi se tudi mnogo svobodnejši, kot je bil še v Predmestju. Takrat je bil uglašen še močno na en sam otožen liričen napev, precej dekorativno podčrtan, zraven socialno vplivan. Zdaj je globlji in širši, tudi tehnično bolj dovršen. Škoda, da so lesorezi tako slabo odtisnjeni. Značaj izvirnikov skoraj ne pride do veljave. Vendar tudi take kot so, te ilustracije pričajo, da jih je ustvaril resničen in danes tako redek umetnik iz čutečega srca in iz tople krvi.

K. Dobida.

Vrednost duševnega dela. Konec leta 1936. je umrl sloveči ljubljanski kirurg dr. Edo Šlajmer. Zaslužnemu zdravniku, ki je rešil življenje mnogoštevilnim bolnikom, in velikemu človekoljubu postavijo v malem nasadu pred nekdanjim njegovim domom na Zaloški cesti javen likovni spomenik. Sestavil se je odbor iz zastopnikov zdravnikov in prijateljev pokojnega kirurga in mestne občine, z nalogo, da zbere prispevke za izvršitev načrta. Odbor je odločil, da razpiše omejen natečaj za osnutke in povabil nanj tri kiparje.

Iz razpisa je bilo videti, da so določene tri nagrade, prva v znesku 2000 din, druga 1500 din, tretja 1000 din. Odbor je zahteval v natečaju ne morda miniaturnih osnutkov pokojnikovega doprsnega kipa iz gline ali zgolj risane idejne skice, temveč že izgotovljene odlitke v mavcu in to v velikosti, kakor bo spomenik kasneje odlit v bronu. Da je ta »nagrada« v bistvu tudi kupnina, kaže določba, da za to nagrado pride mavčev odlitek v odborovo last.

Tako se je zgodilo, da sta dva od povabljenih kiparjev poslala zahtevana mavčeva odlitka v nadživljenjski velikosti. Po besedilu razpisa je za nagradi, ki sta ju kiparja prejela, postal odbor lastnik obeh poprsij, ki bi, če bi ju naročil zasebnik pri katerem koli srednje dobrem kiparju, veljali vsaj še enkrat toliko, kolikor je znašala prva nagrada. Ker je pa za vse stroške postavitve spomenika, ki naj bo s kamnitim podstavkom tri metre visok, določenih komaj 20.000 din, je očitno, da bo ves, že tako ne posebno veliki dobiček pripadel obrtnikom, umetnik-tvorec bo pa ostal praznih rok. Kamnoseška, zidarska in livarska dela bodo ves razpoložljivi denar izčrpala do dobrega, tako da za avtorja samega ne bo ostalo nič.

Gotovo je, da so imeli vsi, ki so sklenili postaviti spomenik, najboljše namene, vendar je žalostno, da je mogoče še danes tako zapostavljanje umetnikovega dela. Najhuje pri tem je, da kažejo take javne korporacije, kakor so bile zastopane v tem spomeniškem odboru, tako žaljivo neupoštevanje in podcenjevanje duševnega dela. Naša materialistična doba ima takó že malo smisla za duhovne vrednote, táko ravnanje pa daje slab vzgled in potuho drugim. Zato in da v bodoče ne bi bilo več tako, in ker je dolžnost javnosti, da daje umetnikovemu delu, kar mu gre, je bilo treba napisati to

K. Dobida.

IZ FRANCIJE

VITO KRAIGHER

Paris, konec decembra 1937.

Petega maja l. 1936. je večina Francozov izročila vodstvo Francije v roke Front Populaire-u. Ta večina je sprejela program Ljudske fronte in ko so v juniju, takoj po nastopu Blumove vlade, nastale prve ovire za izvajanje tega programa — sklenjeni odpor strnjenega velekapitala — je najnaprednejši del volivcev Ljudske fronte, francosko delavstvo, z ogromnim stavkovnim valom, ki je zajel vse glavne industrije, podprlo svojo vlado in prisililo velekapital, da je moral popustiti v svojem odporu proti socialnim reformam. V nekaj dneh so bili francoskemu delavstvu zakonito zajamčeni: 40urni tednik, plačani dopusti, povišane mezde, kolektivne pogodbe. V nekaj mesecih je vlada Ljudske fronte te zakone tudi povsem uveljavila, da niso ostali mrtva črka, kakor se to često dogaja z delavskimi zakoni drugod.

Minilo je poldrugo leto od nastopa vlade Ljudske fronte, katere vodstvo je medtem prešlo iz socialističnih (Blum) v radikalske (Chautemps) roke. To izpremembo je velekapital imel za oslabitev Ljudske fronte in jo obenem izrabil za ponoven napad na socialne reforme Blumove vlade, ki da izpodjedajo francosko gospodarstvo pri korenini, mu jemljejo vsako konkurenčno sposobnost ter ženejo Francijo predčasno v novo neozdravljivo gospodarsko krizo.

Vlada Ljudske fronte je na to gonjo zoper socialne reforme izvedla na izrecno zahtevo delodajalskih organizacij anketo o učinkih teh reform na francosko narodno gospodarstvo in zlasti na razvoj francoske produkcije. Rezultati ankete so v glavnem znani ter v ničemer ne potrjujejo temnih predstav desničarskega tiska o obupnem položaju francoskega gospodarstva.

Predvsem niti francoski industrijci sami ne napadajo reform samih, za katere menijo, da so za delavstvo pravične in potrebne. To velja seveda le za srednje podjetnike, ne pa za velekapital, ki ni nikoli toliko uvideven, da bi